

Vabariigi Valitsuse protokollilise otsuse „Kodanikuühiskonna arengukava 2015–2020“ 2018. aasta aruanne“ teadmiseks võtmise eelnõu seletuskiri

1. SISSEJUHATUS

Vabariigi Valitsuse protokollilise otsuse „Kodanikuühiskonna arengukava 2015–2020“ 2018. aasta aruanne“ teadmiseks võtmise aluseks on riigieelarve seaduse § 20 lõige 2.

Vabariigi Valitsus kiitis kõnealuse arengukava koostamise ettepaneku heaks 8. mai 2014. aasta korraldusega nr 200 ning arengukava Vabariigi Valitsuse istungil 19. veebruaril 2015. aastal. „Kodanikuühiskonna arengukavaga 2015–2020“ panustatakse kodanikuühiskonna arendamise tulemusvaldkonna eesmärgi „Teotahtelised kodanikuühendused ning ühiskondlikult aktiivsed elanikud“ saavutamisse. Praegu kehtiva rakendusplaani on kinnitanud Vabariigi Valitsus 11. oktoobri 2018. a korraldusega nr 253 aastateks 2019–2022.

Eelnõu ja selle seletuskirja on koostanud Siseministeriumi kodakondsus- ja rändepoliitika osakonna nõunik Marten Lauri (tel 612 5203, e-post marten.lauri@siseministerium.ee). Eelnõu on keeleliselt toimetanud Siseministeriumi õigusosakonna keeleteimetaja Airi Kapanen (tel 612 5241, e-post airi.kapanen@siseministerium.ee).

2. EELNÕU EESMÄRK

Eelnõu järgi võetakse teadmiseks „Kodanikuühiskonna arengukava 2015–2020“ aruanne 2018. aasta kohta (edaspidi *aruanne*) ja pannakse Siseministeriumile kohustus avaldada arengukava aruanne ministeriumi veebilehel.

3. EELNÕU SISU

Siinne arengukava on valdkondlik arengukava, mille eesmärk on luua eeldused, et Eestis oleksid **tegutsemisvõimekad vabäühendused ja ühiskondlikult aktiivsed elanikud**.

Arengukavaga

- 1) aidatakse kaasa kodanikuühiskonna arendamise tulemusvaldkonna eesmärgi „Teotahtelised kodanikuühendused ja ühiskondlikult aktiivsed elanikud“ saavutamisse.
- 2) jätkatakse [Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioonis \(EKAK\)](#) ning eelmistes strateegiatel¹ sihiks seatud demokraatliku ja avatud ühiskonna kujundamist.

Arengukava tegevuste koordineerimise ja elluviimise eest vastutab siseminister ning tegevusi viiakse ellu rakendusplaani alusel, mis on kooskõlas riigi eelarvestrateegia ja järgmise aasta riigieelarve seadusega.

Arengukava elluviimise ja aruannete koostamise alus möödunud aastal oli rakendusplaani aastateks 2016–2019, mille kinnitas Vabariigi Valitsus 2. septembri 2016. aasta korraldusega nr 295.

Aruande koostamisele on andnud oma panuse Riigikantselei, Haridus- ja Teadusministerium, Kultuuriministerium, Rahandusministerium, SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital, maakondlikud arenduskeskused ning Siseministeriumi strateegilised partnerid Vabäühenduste

¹ „Kodanikualgatuse toetamise arengukava 2007–2010“ ja „Kodanikuühiskonna arengukava 2011–2014“

Liit, Eesti Külaliikumine Kodukant ja Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik. Peale nende saadeti aruanne tutvumiseks ja arvamuse avaldamiseks ka EKAK-i ühiskomisjoni liikmetele.

2018. aasta silmapaistvamad tulemused

1. Eesti elanikud annetavad rohkem

Perioodil 2014–2018 on tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirja kuuluvatele ühingutele tehtud isikustatud annetuste kogumaht kasvanud 6,7 mln eurolt 23,3 mln euroni ehk 40% võrra.

Koos anonüümsete ja välismaiste annetustega on annetuste maht aastatel 2014–2017 kasvanud 8 mln euro võrra, ulatudes 35 mln euroni.

2020. aastast saavad kõik Eesti elanikud tuludeklaratsiooni esitamisel e-võimaluse suunata oma tulumaksutagastus vabaihendusele. Selle võimaluse loomisega lisandub uus ja mugav annetamisviis.

2. Iga teine Eesti inimene on olnud vabatahtlik

Siseministeeriumi tellitud, kuid veel avaldamata uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2018“ andmetel on vabatahtlikus tegevuses viimase aasta jooksul osalenud 49% Eesti elanikke. 2013. aastal oli selliseid inimesi 31%.

3. Sotsiaalsed ettevõtjad on võimekamad

Statistikaameti andmetel on sotsiaalsete ettevõtete töötajate arv 2014. aastaga võrreldes kasvanud 23%, ettevõtlustulu 57% ja kogutulu 47%.

Nii töötas 2016. a lõpus sotsiaalse ettevõtluse valimisse võetud organisatsioonides² 1603 inimest ja selliste ettevõtete kogutulu ulatus 52,4 mln euroni, sh oli ettevõtlustulu 37,7 mln eurot.

4. Vabaihendused saavad senisest kiirema ligipääsu tulumaksusoodustustele

Kui seni pidi vabaihendus ootama tulumaksusoodustustega ühenduste nimekirja kandmist 4–10 kuud, kulub selleks alates 1. juulist 2019 vaid 30 päeva. Nimelt kiitis Riigikogu heaks Vabariigi Valitsuse algatatud [tulumaksuseaduse muudatuse, mille kohaselt hakkab Maksu- ja Tolliamet uuendama tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirja üks kord kuus.](#)

Suure tõenäosusega lisandub lähiaastatel nii annetuste kogumisele mõtlemaid vabaihendusi kui ka ettevõtjaid ja eraisikuid, kes vabaihendustele annetavad.

Nimetatud seadusmuudatus on üks võimalus, kuidas vabaihenduste rahastamise võimalusi mitmekesistada. Kõik võimalused on esitatud memorandumis, mille koostasid Siseministeerium ja Vabaihenduste Liit ning mille Vabariigi Valitsus kiitis heaks 2017. aasta detsembris.

5. Vabaihenduste rahastamine muutub läbipaistvamaks

2019. aastast ei [jaotata vabaihendustele toetusi enam Hasartmängumaksu Nõukogu kaudu](#), vaid neid hakkavad jagama Kultuuriministeerium, Sotsiaalministeerium ning

² Andmed põhinevad konkreetsetel valimil. 2016. a valimisse kuulus 121 organisatsiooni.

Haridus- ja Teadusministeerium. See tähendab, et vabaühendustele jagatavad toetused on seotud riigi eesmärkidega ja nende jagamise käik läbipaistvam.

Vabaühenduste Liidu eestvedamisel esitati Riigikogule [kollektiivne pöördumine katuserahade kaotamiseks](#). Seda hakkab menetlema Riigikogu rahanduskomisjon.

Siseministeeriumi eestvedamisel jätkab tööd vabaühenduste rahastajate võrgustik, kelle sisuline töö jääb 2019. aastasse.

6. Sõnastati ettepanekud, millega lihtsustatakse vabaühenduste tegutsemist

Justiitsministeeriumi juhtimisel toimuva [ühinguõiguse revisjoni käigus](#) jõudis ekspertide töörühm oktoobris 2018 ettepanekute sõnastamiseni. Tänavu jätkatakse nende sisulise arutamise ja eelnõude koostamisega lõpptähtajaga 2020. aasta september.

2018. aasta oktoobris hakkas koos käima ministeeriumite innovatsioonitiim, mille üks eesmärke on visandada e-õigusloome tulevik ehk see, kuidas huvirühmad saaksid senisest mugavamini riigi otsustes kaasa rääkida.

Aruandega koos ei esitata kinnitamiseks rakendusplaani, sest see kiideti aastateks 2019–2022 heaks Vabariigi Valitsuse 11. oktoobri 2018. aasta korraldusega nr 253.

EELNÕU MÕJU

Arengukava ja rakendusplaani mõju hinnati enne arengukava vastuvõtmist 2015. aastal ning see on kajastatud [Vabariigi Valitsuse korralduse „Kodanikuühiskonna arengukava 2015–2020“ ja selle rakendusplaani 2015–2018 heakskiitmine“ eelnõu seletuskirjas](#).

Edasises on esitatud arengukava ja rakendusplaani mõju kokkuvõte.

Keskkonnahoid ja kliima – seos neutraalne, ei kahjusta. Rakendusplaanis esitatud tegevused ei avalda keskkonnahoiule märkimisväärset mõju.

Võrdsed võimalused – seotud. Rakendusplaanis ei ole otse ette nähtud tegevust võrdsete võimaluste suurendamiseks, kuid rakendusplaaniga mõjutatakse võrdsete võimaluste edendamist.

Lähtudes kodanikuühiskonna arengukavast ja rakendusplaanist on kodanikualgatuslikku tegevusse tähtis kaasata nii mehi kui ka naisi, samuti puudega, eri vanuses ja eri rahvuskuuluvusega elanikke.

Võimaluse korral arvestatakse ürituste korraldamisel, et neid peetaks ruumides, kuhu pääseb ka liikumispuudega inimene.

Kodanikuühendused võiksid võimalust mööda aidata parandada elukeskkonda ja kujundada inimeste suhtumist sel moel, et Eesti ühiskond kaasaks senisest enam ka neid elanikkonnarühmi, kellele on oluline eri kohtadele ligipääsetavus – puudega inimesed, eakad, lastega pered jm.

Samuti on oluline järgida naiste ja meeste võrdsuse ning võrdse kohtlemise põhimõtteid kodanikuühenduste osalemisel poliitika kujundamises, avalike teenuste osutamisel ja muudes valdkondades.

Infoühiskond – seotud. IKT lahenduste kasutamine on üks viis, kuidas kodanikuühendused end nähtavamaks teha saavad. IKT lahendused annavad võimaluse kaasata uusi inimesi või suhelda olemasolevatega. Seni on koostöös maakondlike arenduskeskustega korraldatud kodanikuühendustele koolitusi, kuidas vabavälist sisuhaldusüsteemiga luua koduleht ja seda hallata. Arengukava rakendusplaan on seotud eri e-keskkondadest kogutavate andmetega. Nimelt on tähtis võimalikult palju kasutada kodanikuühendustelt kogutavaid andmeid ja vältida võimaluse korral andmete uuesti küsimist, kui ühendus on need juba esitanud.

Regionaalareng – seotud. Igas maakonnas tegutsevad maakondlikud arenduskeskused, kus nõustatakse ja koolitatakse kohalikke alustavaid ja tegutsevaid kodanikuühendusi eri küsimustes, näiteks kodanikuühenduse asutamine, juhtimine, projektide kirjutamine, annetuste kogumine, vabatahtlike kaasamine jpm. Suur osa kodanikuühiskonnast tegutseb kohalikul tasandil, näiteks küla- või asumiseltsidena, seega mõjutatakse rakendusplaani tegevusega ka regionaalarengut.

Riigivalitsemine – tugevalt seotud. Rakendusplaani aidatakse kaasa tõhusamale riigivalitsemisele. Kodanikuühendused saavad olla riigi partner näiteks (avalike) teenuste osutamisel, et mõnesid (avalikke) teenuseid tõhusamalt ja mõjusamalt osutada. Arengukavas ja selle rakendusplaanis on muu hulgas käsitletud osalemist, sealhulgas kaasamise hea tava senisest ulatuslikumat rakendamist. Tähtis on parandada koostööd ministeeriumide ja eri valitsustasandite vahel, kuna kodanikuühiskond on horisontaalne valdkond, mille arendamisse annavad oma osa eri ministeeriumite valitsemisalade asutused. Arengukavas ja rakendusplaanis ei ole ette nähtud luua ühtegi uut struktuuri ega struktuuriüksust.

4. RAKENDAMISEKS VAJALIKUD KULUTUSED

Arengukava tegevuste elluviimiseks nähti 2018. aastal Siseministeeriumi eelarvest ette 1,8 mln eurot. Arengukava rakendusplaani tegevuste maksumus on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Arengukava elluviimiseks 2018. a Siseministeeriumi kaudu tehtud tegevuste maksumus

Alaeesmärgid	Plaanitud (€)	Tegelik 2018 (€)
Alaeesmärk 1: Kodanikuühenduste poliitika kujundamises osalemine on ühiskonnas loomulik ja väärtustatud	13 650	13 650
Alaeesmärk 2: Kodanikuühenduste mõju ühiskondlike probleemide ennetamisele ja lahendamisele ning inimeste heaolu parandamisele on kasvanud sotsiaalse innovatsiooni, sotsiaalse ettevõtluse ja avalike teenuste osutamisega	178 441	178 441
Alaeesmärk 3: Võimekad kodanikuühendused, kellel on piisavad ressursid arenguks ja mõjusaks tegutsemiseks	1 614 809	1 614 809
Rakendusplaani eelarve kokku	1 806 900	1 806 900

5. KOOSKÕLASTAMINE JA HUVIRÜHMADE KAASAMINE

Arengukava aruanne on esitatud eelnõude infosüsteemi EIS kaudu kooskõlastamiseks ja arvamuse avaldamiseks Riigikantseleile, Rahandusministeeriumile, Haridus- ja Teadusministeeriumile, Kultuuriministeeriumile, Justiitsministeeriumile, Sotsiaalministeeriumile, SA-le Kodanikuühiskonna Sihtkapital, Vabaühenduste Liidule, Eesti Külaliikumisele Kodukant, Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustikule ning maakondlike arenduskeskuste võrgustikule.